

Chuponkulova Sitora Bozorovna

Sariosiyo tumani 20-DMMT direktor o'rinbosari

Annotatsiya: *Rahbarlik mas'uliyati katta bo'lishi bilan bir qatorda juda ko'p bilim va kuch talab etadigan jarayondir. Har bir shaxsning shaxsiyatiga hurmat ko'rsatadigan, moyillik, qiziqish, imkoniyatlarni hisobga olgan holda, oqilona talabchanlik bilan birgalikda boshqaruvning avtoritar usullariga qat'iy amal qiladigan rahbar ancha yaxshi natijalarga erishadi. Shunday ekan rahbar faoliyatida boshqaruvni to'g'ri amalga oshirish katta kuch va mas'uliyat talab etadi.*

Kalit so'zlar: *Natija, hissa, avtoritar, resurs, management, hukunronlik qilish, boshqarish, kontekst.*

Ishga qiziqishni oshirish va yaxshi muvofiqlashtirilgan jamoani yaratishning eng yaxshi usullaridan biri odamlarni hurmat qilish va ularga mas'uliyat va vakolatlarni topshirishdir. Mas'uliyat ikki holatda paydo bo'ladi, ya'ni tarbiyachiga juda aniq vazifa va mas'uliyat yuklanganda, hamda uning qanday bajarilishini, natijasini so'rashini tushuntirilganda. Jarayonning har bir ishtirokchisiga o'z vazifasining mazmunini tushuntirish, muayyan natijalarga erishish uchun tashkilot majburiy boshqaruv xarakteriga emas, balki ongli ijodiy mehnatga tayanishi lozim. Natijaga asoslangan boshqaruvdagi muhim masala bu “natija” va “hissa” tushunchalarini farqlashdan iborat bo'ladi.

Natija - amalga oshirilgan maqsaddir. Ammo maqsadning o'zi haqiqiy va ideal bo'lishi mumkin. Bizning holatlarimizda biz haqiqiy maqsadlarni qabul qilamiz, ya'ni, amalga oshirish uchun barcha resurslar bilan ta'minlangan muhitni yaratamiz. Shunday qilib, natijaga asoslangan boshqaruv - bu rejalashtirilgan natijaga erishish uchun boshqaruvchi va boshqariladigan quyi tizimlarning maqsadli resurslar bilan ta'minlangan o'zaro ta'siridir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev rahbarligida 2017 yil 16 avgust kuni bo'lib o'tgan yig'ilishda maktabgacha ta'lim tizimini tarkibiy jihatdan tubdan isloh qilish, mazkur muassasalarga bolalarni to'la qamrab olish bo'yicha muhim vazifalar qo'yildi. Bu boradagi tahlillar natijasida qisqa vaqtda qator yirik hujjatlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 9 sentabrdagi “Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-3261-sonli Qarori, 30 sentabrdagi “Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-5198- sonli Farmoni hamda “O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi - faoliyatini tashkil etish to'g'risida”gi PQ-3305-sonli Qarori qabul qilindi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining

“Maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida” 2019 yil 13 maydagi 319 qarori hamda O’zbekiston Respublikasining “Ilk qadam” davlat o’quv dasturini ijrosini ta’minlash, Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida yuritilayotgan ish hujjatlarini tartibga solish maqsadida 2019 yil 30 avgust kuni 155-sonli “Davlat Maktabgacha ta’lim tashkilotlari pedagog xodimlarining ish xujjatlarini tasdiqlash” to’g’risidagi buyrug’i, Qonunchilik palatasi tomonidan 2019-yil 22-oktabrda qabul qilingan “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to’g’risida” gi Qonuni qabul qilindi. Yuqoridagi vazifalardan kelib chiqadigan bo’lsak, maktabgacha ta’limda boshqaruvni zamon talablari asosida amalga oshirish maqsadga muvofiqdir. Agar biz "management" so’zi "hukmronlik qilish", "boshqarish" fe’llaridan kelib chiqqanligini va "harakat, yo’l-yo’riq berish, sizni to’g’ri yo’lga qo’yish, boshqarmoq, boshqarmoq, qilmoq" ma’nolarini anglatishini ko’rishimiz mumkin. Boshqaruv fani umumiy muammoni hal qilish uchun bir guruh odamlarni tashkil qilish shartlari paydo bo’lishi bilan oq paydo bo’ldi. Boshqa fanlar qatori bu fan ham vaqt o’tishi bilan rivojlanib, takomillashib bordi. Bugungi kunda zamonaviy adabiyotlarni o’rganib chiqadigan bo’lsak, menejmentning turli xil ta’riflarini topishingiz mumkin. Uzoq yillar davomida menejment eng kam xarajat evaziga eng yaxshi natijalarga erishish uchun bir guruh odamlarga ishlab chiqarish jarayonida o’z faoliyatini tashkil etish va muvofiqlashtirishga ta’sir qilishning uzluksiz va maqsadli jarayoni sifatida ta’riflangan.

Bugungi kunnig zamonaviy tadqiqotchilar menejmentni quyidagicha ta’riflaydilar: Maxsus faoliyat odamlarning birgalikdagi faoliyati va maqsadlariga erishish jarayonida o’rtasidagi munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan. Menejer va boshqariladiganlar o’rtasidagi murakkab ierarxik munosabatlarni muvofiqlashtirish faoliyat deb qarashimmmiz mumkin. Jamiyatimiz juda tez suratlarda o’zgarmoqda.

Mamlakatimizning iqtisodiyot, siyosiy va ijtimoiy hayotdagi o’zgarishlar sari yo’nalishi jamiyatning barcha boshqa institutlarida ham o’zgarishlarni taqozo etmoqda. Bunday sharoitda menejmentga – dunyoning rivojlangan davlatlarining boshqaruv tajribasiga alohida e’tibor qaratish zarur. Ammo boshqaruv modellarini bir ijtimoiy-madaniy muhitdan boshqasiga o’tkazish amalda mumkin emas, chunki boshqaruv omillarning kombinatsiyasi bilan belgilanadi. Boshqaruv shakli, mulkchilik turi va bozorning rivojlanish darajasi turlicha. Shu bois mamlakatimizda menejmentni bosqichma-bosqich joriy etish qayd etilgan omillar bilan tizimli o’zaro hamkorlikda amalga oshirilishi lozim. Boshqaruvning uch xil vositalari bo’lib, brinchisi, tashkilot, boshqaruv ierarxiyasidir, Bu yerda asosiy vosita - bu odamga yuqoridan ta’sir qilish (faoliyatni rag’batlantirish, rejalashtirish, tashkil etish va nazorat qilish, shuningdek taqsimlashning asosiy funksiyalaridan foydalanish) boylik va boshqalar.). Ikkinchisi - boshqaruv madaniyati, bularga jamiyat, tashkilot, odamlar guruhi tomonidan ishlab chiqilgan va tan olingan qadriyatlar, ijtimoiy normalar, munosabatlar, xattiharakatlar majmuyi. Uchinchisi esa – bozor, bozor munosabatlari, bular. mahsulot va xizmatlarni

sotish va sotib olishga, sotuvchi va xaridor manfaatlari balansiga asoslangan boshqaruvdir. Umuman olganda, menejment deganda rahbarning boshqa odamlarning mehnati, aql-zakovati va xatti-harakatlarining motivlaridan foydalangan holda o'z maqsadlariga erishish qobiliyati tushunilishi mumkin, boshqacha qilib aytganda, bu fan va san'atning uyg'unlashuvidir. Odamlarni boshqarish va ijtimoiy jarayonlar bo'lib, quyidagi ta'rifni berish mumkin: Pedagogik menejment - ta'lim jarayonini boshqarishning uning samaradorligini oshirishga qaratilgan tamoyillari, usullari, tashkiliy shakllari va texnologik usullari majmuidir. Pedagogik adabiyotlarda ta'lim muassasalarini boshqarish ancha to'liq va aniq belgilab berilgan va tavsiflangan. Maktabgacha ta'limga kelsak, biz uni bir qismi deb hisoblaymiz mumkin. Demak, menejment fanining barcha asosiy qoidalari, pedagogik menejment jumladan maktabgacha ta'lim muassasasini boshqarish uchun ham qo'llaniladi. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanish tarixining xususiyatlari va ko'p qirraliligi, ichki fazilatlar va xususiyatlarini ham maksimal darajada hisobga olish muhimdir. P.I. Tretyakov, professor, pedagogika fanlari doktori, boshchiligida uning bir guruh shogirdlari, fidoyilari, amaliyotchilari Finlyandiya mualliflarining kontseptsiyasiga asoslangan “natijalarga asoslangan ta'limni boshqarish” texnologiyasini ishlab chiqdilar va joriy qildilar. Natijaga asoslangan boshqaruvning asosiy g'oyasi - bu hech qanday tashkilotning o'zi hech qanday qiymatga ega emasligini anglash, lekin shu bilan birga u ma'lum natijalarga erishish uchun odamlarni birlashtiradigan tartibli shakldir .

"Natijaga asoslangan boshqaruv" tushunchasining o'zi tashkilotning barcha a'zolari tomonidan belgilangan va kelishilgan natijalarga erishadigan boshqaruv va rivojlanish tizimi sifatida belgilanishi mumkin. Har bir rahbar o'z maktabgacha ta'lim muassasasini rivojlantirishning asosiy maqsadlarini belgilab, pedagogik jamoa bilan birgalikda butun pedagogik jarayonni tashkil qiladi, ya'ni u doimiy ravishda olingan natijalarni rejalashtirilgan natijalar bilan taqqoslaydi. Bu vaziyat bo'yicha aniq natijalar uchun tezkor qarorlar qabul qilishni talab qiladi. Natijaga asoslangan menejment, dastlab jamoaga maqsadga erishish uchun barcha resurslar bilan ta'minlangan haqiqiy berilgan deb taxmin qilanadi. Bunday resurslarga odamlar, vaqt, moliya, moddiy-texnika bazasi, texnologiyalar, usullar va boshqalar kiradi. Natijalar bo'yicha boshqarishda pedagogik jarayonning har bir ishtirokchisi umumiy ishdagi ishtirokini jamoaning boshqa a'zolari bilan bog'lay olishi kerak. Samarali fikrlash, rahbar va bo'ysunuvchi natijani belgilashini nazarda tutadi, keyin esa ijrochining o'zi unga erishish yo'llarini tanlaydi, ya'ni, vaqt, texnologiya va boshqa resurslar. Natijaga asoslangan boshqaruv kontekstida tashabbuskor va ijodiy jamoa qimmatli manba hisoblanadi. Rahbar o'quv jarayonining har bir ishtirokchisi uchun hurmat, ishonch, muvaffaqiyat muhitini yaratadi lozim. Bunda rahbar, menejerning vazifasi bajarishi, shuningdek ma'lumot berish, tahlil qilish, maqsadni belgilash, rejalashtirish, bajarish,

nazorat qilish va tuzatishlarni amalga oshira oladigan salohiyatga ega bo'lishi hamda vaziyatga aniq egalik qila olishi va yo'naltirish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, boshqaruvchi va boshqariluvchi o'rtasidagi o'zaro hurmat, samimiy munosabatlar ta'lim samaradorligini oshirishda muhim o'rin egallaydi.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 10 iyundagi PQ-5144-son qarori.
2. F.R.Qodirova, Sh.Q.Toshpo'latova, N.M.Kayumova, M.N.A'zamova Maktabgacha pedagogika T-"Ma'naviyat" 2018y.
3. Tretyakov P.I. "Maktabgacha ta'lim muassasasi: natijalarga ko'ra pedagogik jarayonni boshqarish", M., UTs "Perspektiva", 2010y.
4. Rustamovna, U. N., & Toxirjonovna, M. O. (2022). Polysemy-Semantic Universal. International Journal of Culture and Modernity, 14, 11-15.
5. Umarova N., Maxmudova O. Tilshunoslikda leksik ma'no va tushunchaning umumiy va xususiy xarakterlanishi. O'zMU xabarlar (2022. 1/3)
6. Toirjonovich, A. Z. (2022). BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(Special Issue 2), 92-96.
7. Арипов, З., & Сайдумарова, М. (2021). Zamonaviy o'qitish metodlari orqali iqtidorli o'quvchilarni tarbiylash va rivojlantirish. Общество и инновации, 2(12/S), 86-92.
8. Ashurova, O. A. (2021). AESTHETIC EDUCATION AS A FACTOR OF PROFESSIONAL TRAINING OF PRESCHOOL TEACHERS IN A PEDAGOGICAL UNIVERSITY. Theoretical & Applied Science, (5), 425-427.
9. Ashurova, O. (2021). Analysis of foreign experience on the development of eco-aesthetic culture of future preschool education specialists. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(10), 1478-1484.
10. Anvarjonovna, A. O. (2021, December). Methodological Foundations for Development of Aesthetic Culture Teacher of Preschool Education. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY RESEARCH AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES (Vol. 2, pp. 254-258).